

Sofie Berthout, en de Oudste Statuten van het Mechelse Begijnhof

Martin Rasenberg, bestuurder van het Begijnhof van Breda, mocht ons attent maken op een artikel 'De oudste statuten van het Mechelse Begijnhof' door F. de Ridder (A). Hier hernemen en gebruiken we uitgebreid De Ridder's tekst, in het bijzonder over de persoon van Sofie, en over deze - inderdaad oude - statuten. Maar eerst onderzoeken we de naam Berthout.

Het geslacht Berthout

De naam Berthout is verbonden met de geschiedenis van twee begijnhoven. Sofie Berthout was de echtgenote (en later weduwe) van Hendrik V, heer van Breda-Schoten. Op 22 maart 1267 schonk hij gronden aan de de Bredase begijnen voor de aanleg van een eigen Begijnhof met kerk en begraafplaats. Na het overlijden van haar echtgenoot trok Sofie Berthout naar Mechelen of - beter gezegd - terug naar Mechelen. Daar schonk een goed deel van haar bezit aan het Mechels Begijnhof. Blijkbaar was ze daar ook de eerste grootmeesteres; zoals blijkt uit de tekst van de statuten.

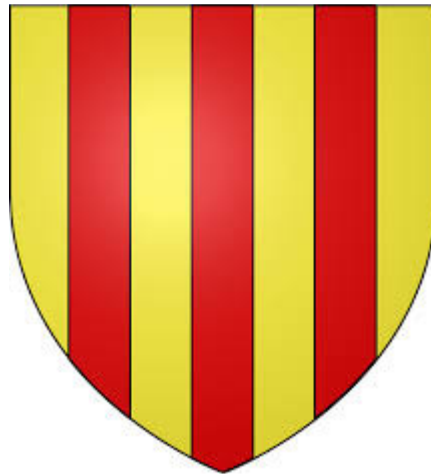

Berthout : zegel

Een uitgebreide geschiedenis van dit Brabants adellijk geslacht vindt de lezer in het artikel "De Heerlijkheid Mechelen" van de hand van J.M. Dubois (1).

De familie Berthout was één der machtigste en meest invloedrijke adellijke families van het hertogdom Brabant. Door hun uitgebreid bezit behoorden de Berthouts tot de rijkste edelen in Brabant. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zij een voorname rol

speelden in de omgeving van de hertogen van Brabant. Hun ambities reikten ver buiten Brabant, zelfs in de Nederlanden, Frankrijk en Engeland.

Wapenschild Berthout

En het zou ons te ver leiden om hier in te gaan op de inderdaad wel even boeiende als woelige geschiedenis van het Hertogdom Brabant, de Heerlijkheid Mechelen en de rol daarin van de Berthouts in de 12e en 13e eeuw.

In 1241 schonk Sophie's vader Wouter VI Berthout, heer van Mechelen, samen met Lodewijk Berthout - een verre bloedverwant en heer van Berlaar - een leengoed, gelegen in Kontich aan het klooster van Nazareth.

Sofie Berthout

En nu wenden we de blik op Sofie Berthout.

Zij was de dochter van Wouter VI Berthout (+ 1243), heer van Mechelen. In 1266 huwde ze met Hendrik V van Breda-Schoten. Deze stierf enkele jaren later in de winter 1268/1269. Hun huwelijk bleef kinderloos. Sofie overleed op 26 februari 1299.

Over Sofie Berthout schrijft J.M. Dubois :

"" Zij was een vrome christen ziel, die zwaar beproefd, haar lot droeg in stille eenvoudigheid, onderworpen en gelaten. Een aanzienlijk fortuin bezat zij. Tevens uitnemend godvruchtig en goedgehartig putte zij ten overvloede in haar rijkdom om liefdadige instellingen, kerken en kloosters te steunen en velerlei werken van barmhartigheid te plegen. Een goed deel van haar bezit ging aan Mechelen's begijnhof. Daar - op het hof - bracht zij ook de laatste jaren door van haar stichtend leven, er bewonend een stuk van haar huis, dat zij gelaten had " aen die aerne ende gebreck hebbende beghinen vanden hove : " vermoedelijk een paar kamers, waarvan de eene een voorkamer was, "aula mansionis sue " en de andere een slaapkamer " et camera eiusdem aule in qua quondam domicella de Breda dormire solebat in curte beghinarum. De twee plaatsen werden, ná haar dood, een geestelijk convent, geweten "die sale van Breda" ofwel "t convent ter Sale van Breda". Sophia Berthout - bijzonderheid, die ons voor korte tijd nog onbekend was - gaf aan het oude

Mechelsche begijnhof buiten de muren van de stad zijn eerste standregelen of statuten. ""

de Oudste Statuten van het Mechelse Begijnhof

We laten De Ridder aan het woord:

Een exemplaar van die statuten mochten wij terugvinden in het archief van het huidig begijnhof. Het document vormt een klein papieren boekje, bestaande uit zeven bladen, van ongeveer 23 centimeter hoogte op 15 centimeter breedte. De bladen zijn aan de twee zijden geheel beschreven, behalve het laatste. Het geschrift is - zo wij een uitzondering maken voor de zes laatste regels geheel van dezelfde hand en hoort tehuis in de eerste helft der XIVe eeuw. Om daarvan overtuigd te zijn, is het voldoende het document te vergelijken met de oudste stadsrekeningen, bewaard op Mechelen's archief. De tekst van het document voert Sophia sprekend in; maar na zestig items ongeveer, is het woord aan het meesterschap van het begijnhof. Wij hebben dus te doen met een kopij.

Van wanneer nu dagtekent het oorspronkelijke?

De statuten werden, ons inziens, niet ineens, in een enkelen trek, opgesteld. Sophia Berthout moet alleen voorname punten, afzonderlijke verordeningen, geplogenheden hebben bijeengebracht, die misschien van eerst af allengs in voege waren gekomen, streng werden nageleefd en als standregels golden.

Zij deed het wellicht in of rond 1295, althans tussen 1286 en 1299. Trouwens het document spreekt herhaaldelijk van "den cureit" of "den parochiaen" van het hof. Nu men weet, dat het begijnhof afzonderlijke parochie werd, eerst in 1286. Daarbij komt, dat de uitdrukking "overste capelaen van den hove" als benaming van den priester die op het hof het pastoreel ambt waarnam, blijft voort bestaan tot in 1295. In het document komt zelfs nog eenmaal de uitdrukking "overste pape" voor, in plaats van "cureit" of "prochiaen". De eerste, die kortweg "prochiaen vanden begijnhove" wordt genoemd, is meester Jan van Waerloos, die met die titel voorkomt in een handvest van Meert 1295 (n. s.).

De statuten laten ons dus een blik werpen op het leven van onze Mechelse begijntjes in de XIIIe eeuw. Belangrijk genoeg zijn zij om bewaard te blijven en in hun geheel te worden medegedeeld.

De statuten

De tekstvorm van deze statuten, en soms ook de inhoud, zijn verrassend; hier volgt een korte samenvatting.

De openingszin luidt " Dit es, dat ic Soffie beghere, dat onse gheestelike ende onse weerlice prelate confirmeren ende besegelen den begijnhove van Mechelen ...", en laat een inderdaad personele leiding door Sofie vermoeden tegelijk met het besef dat

de geestelijke en wereldlijke overheid - de "prelate" - hun instemming en bevestiging moeten geven.

Vooreerst zijn er de regels voor het bestuur en zakelijk beheer. Zo komen de Infirmierie en de Tafel van de Heilige Geest - ook de "kaste" genaamd - aan bod. Wie ze bestuurt en wanneer de rekeningen moeten gemaakt en voorgelegd worden. De privilegieën worden bewaard onder slot met drie sleutels die bewaard worden door de pastoor, de grootmeesteres en de ' meester vanden huse ". De pastoor wordt gekozen door de grootmeesteressen.

De offeranden komen voor een derde toe aan de pastoor, de rest wordt voorbehouden voor de vergoeding te betalen aan het kapittel en voor de koster en de altaren.

De kapelannen worden gekozen in overleg met de pastoor, en op de "dobbel feesten" zullen er twee gezongen missen zijn. Metten worden gezongen elke nacht van de week na Kerstmis en van septuagesima tot Pasen. Als de priester niet in staat is te zingen zal de "scoelmeesterse" de getijden zingen met de scholieren; deze moeten aantonen dat ze kunnen lezen en zingen.

De vier grootmeesteressen zien toe op de discipline en wel elk op een vierde van het hof. De begijnen, in het bijzonder de scholieren - zij die zingen in het koor -, mogen niet uit het hof gaan zonder toelating.

Opvallend zijn de regels rond spinnen, van weven en verwerken van laken: de hoeveelheid is beperkt, de stof moet wit of grijs zijn. Een begijn mag geen Engelse wol verkopen op de markt, en mag zich niet vertonen in het "lakenhuuse" - de lakenhal-. Verkoop is wel toegelaten, maar alleen op het begijnhof zelf. De begijnen mogen geen stoffen kopen, noch verwerken noch verven. Inlandse, "hierlandsche", wol mag wel verkocht worden, maar mits betaling van een cijns.

Na overlijden en na aftrek van begrafeniskosten komt het bezit van een begijn toe voor één derde aan de Tafel van de Heilige Geest - "kiste" genaamd - en de twee derde aan de "crancken".

Elke begijn dient terug in het hof te zijn bij het luiden van de eerste avondklok .

De Vrouwe van Breda

Aan het einde van de tekst wordt - met een merkwaardig feodale toets - het gezag van de vrouwe van Breda - van Sofie Berthout dus - tot tweemaal toe uitdrukkelijk bevestigd. Zo wordt het verbod op handel in laken wordt nog eens herhaald, met melding " also mens plach bi miere joffrouwen van Breda". NB: "miere" is zowat de vrouwelijke vorm van sire. En volgt dan de laatste zin : " Voert, dat men houde in den hof de gebode, die ordineerde mijn joffrouwe van Breda".

Oude statuten van vrou Sophien (naar F. DE RIDDER.)

Dit es, dat ic Soffie beghere, dat onse gheestelike ende onse weerlice prelate confirmeren ende besegelen den beghijnhove van Mechelen: So wat goede, dat onse hof heeft, dat dat si (1) in hare beschermen ende vri van beden : dit es vanden goede, dat ane de gemeente geet van den hove.

De fermerie sal hebben hare goet besunderen (2) ende daer sal siin ene sonderlinge (8) meesterse ende een meester ende die selen syn altoes onder den cuereit, onder den provisoer (4) ende onder de grote meestersen vanden hove ende bi haren rade doen ende laten, waer cracht ane leget.

Ende, en ghenen meester, no meesterse, en salmen daer vaste maken, hare overste en mogense af doen, dunckt hen een ander beter.

Item, den heilegegeest tachterwarene (5), dat men heet de kaste, selen altoes twee joffrouwen toe gecoren syn van goeder consciëntien, somen naest mach (6) den armen karitatelike te deilene, niet met onsten (7) : ende waren deze twee joffrouwen arm ende sijs hadden te doene, dat soudon versien die groete meestersen vanden selven goede ende dese kastmeestersen selen rekenen enewarf (8) tsiaers, na dertien dach (9), vore den provisoer, vore den prochiaen, vore den momboer ende vore de grote meestersen vanden beghijnhove.

Item, die vander fermerien selen rekkenen twewarven tsiaers vore den provisoer, vore den prochiaen, vore den momboer ende vore de grote meestersen na sente Jansmesse ende na kersavont (10).

Item, hare letteren van haren privilegien, daer afsal men de prochiaen vanden hove hebben enen scotel ende enen die ene grote meesterse ende den derden die meester vanden huse.

Item, den prochiaen vanden beghijnhove van Machlen selen kiesen de grote meestersen biden raden haers provisoers, der

(1) weze,

(2) afzonderlijk, bijzonder, gescheiden van de ander goederen.

(3) bijzonder.

(4) Het woord «provisoer ~ is overal 'in het document doorgehaald

(5) tachterwarene, voor te achterwaren = beheren, verzorgen.

(6) zo men best kan, om de armen te bedelen,

(7) jonst, gunst.

(8) eens, eenmaal.

(9) Drie Koningendag.

(10) 24 Juni en 24 December,

goeder joffrouwen vanden hove ende dan selen sine (1) presenteren der capitelen : viii joffrouwen selen de gemente kiezen (2).

Item, die prochiaen sal hebben den derden penninck vander offlerande, alse andere prochiane van Mechlen doen. Ende die twee dele selen bliven den hove mede te gildene (3) den pacht der capitelen, ende dat daer overblivet, daer met salmen houden den costere ende de outaeren.

Item, die prochiaen ende diè viere grote meestersen die selen houden capittelen van elken convente eenwerven tsiaers inde kerke of in enhuus (4), dat men daer toe set, ende wille de prochiaen so mach hi sine ghesellen daer toe roepen. Ende die prochiaen en sal nemen engeen (5) gelt van capittelen; want gherechticheit ende waerheit blivet dicke achter overmids gifte; maer die meestersen selen hem geven xx s. vore sinen arbeit.

Item, en gheen capelaen en sal biechte horen binnen den husen en si dat noet doe van siecheiden (6), ende dat moet sijn met orlove des prochiaens.

Item, en geen man en sal sitten in cameran met joffrouwen, no weerlike, no geestelike, no pape, daer en sijn twee joffrouwen mede, ende es si (7) geestelike (8) sijn geselle.

Item, die cuereit en sal hem geens uitwendech goeds ondervinden vanden hove en si dattene die grote meestersen ende die momboer daer toe heiscen (9).

Item, die meestersen selen oec bi rade hars prochiaens kiezen hare capelane, die si houeren selen, ende altoes dobbel feesten salmen hebben twe missen gesongen.

Item, van ingaende avente tote achtdage na kersdach salmen alle nachte mettenen singen.

Item van septuagesima tote paschen salmen oec alle nachte mettenen singen.

Item, al ware die cuereit niet gesont, no (10) gestaedt te singene sinen getiden op dubbelfeeste, so sal die scoelmeesterse

(1) zij hem.

(2) wesen, werd doorgehaald en vervangen door: « kiezen ».

(3) zullen blijven aan het hof, om aan het kapittel van St-Rombouts de pacht te betalen, vastgesteld bij de oprichting van het hof tot parochie in 1286.

(4) een huis.

(5) geen.

(6) ziekte.

(7) es si = is hij.

(8) versta: kloosterling

(9) verlangen, verzoeken.

(10) «gesont no • werd doorgehaald.

hare getiden singen met haren scoliren ; ende die grote meestersen selen geven den scoliren v. s. telken iiii hogetiden.

Item, gevalt oec, dat enege joffrouwe stervet binnen den hove, die hare jargetide settet, so sal daer die cureit gaen ende die capelane met den scolieren.

Item, gevalt, dat men den scolieren beset enich gelt, dat salmen geven biden rade des cureits, der meestersen ende der cantersen ende dese drie selent deilen op hare beste ende diere, die de weke hout salmens geven meest, want hare arbeit meest sal sijn.

Item, die scoelmeestersen selen hebben een huus ende die costerse, dat altoes bliven te haren orbore, den genen in te wonene, die dese ambachte selen houden ende dit huus selen de meestersen houden alse een aelmoesenhuns, nummermeer te vercopene (1).

Item, en gene joffrouwe en sal vander scolen staen de prochiaen en hebse ge proeft ocht se wel lesen ende singen can ende bi der cantersen rade.

Item, de sloetele vanden privilegien ende vanden letteren vanden hove daer sal die overste pape enen hebben ende elcke grote meesterse vanden vieren eenen.

Item, die grote meestersen selen rekenen eenwerven tsiaers, inde weke na sinte Jansmisse inden somer, vore den oversten pape, den momboer, ende willen si so mogen si daertoe roepen de huusmeestersen.

Item, tgelt ende de renten vanden hove selen houden twee grote meestersen bi den rade des prochiaens, des momboers ende der meestersen, ende dat selen si rekenen van maende te maende, waer sijt doen, onder hen tweëen, ende vaste bescriven tote ane dien tijt, dat die grote rekeningge comt, na sente jansmisse.

Item, ware oec dat sake dat enege joffrouwe ofte wedue orborlike (2) ware te enegen gemeinen ambachte of te orbore van den hove, alse groet meesterse ochte meesterse vanden crancken ofte vanden heiligen geest, dat heet kistmeesterse, of costerse of portenerse of vanden gemeinen husen, en woudsijs niet om horen prochiaen noch om hore iiii grote meestersen doen, so salment toenen den_momboer vanden hove ende en wilt sijs dan niet

(1) Voor de schoolmeesterse en de kosterse zal er een huis zijn voor elk. Dat huis zal nooit mogen verkocht of verhuurd worden voor het leven aan enige begijn, die de ambt van schoolmeesterse of kosterse niet vervult,

(2) nuttig, geschikt.

doen so salmen hore VIII dage verst (1) geven, dat si hore wel berade ende ontseget sijt dan, so salmen hare thof ontseggen, alse nummermeer weder inne te comene, al hadse oech een huus selve ende ruumt sijt, sone salmen die met hare wonen niet ute doen, op datse gehoersam willen sijn. Ende si selve en sal niet weder inne comen si en wille gehoersam sijn.

Item, de costerse ende portenersen selen de gemeente houden, en ware dat iemen (2) reinte daer cochte toe, die de arme beginnen verlichten woude, ende ware oec dat sake datter also vele reinten toe gecocht worden dar mense met hueren mochte, so ware de gemeente vanden beginnen hier af quite.

Item, van alre heiligen misse tote paschen so salmen houden twe waekeren : den enen selen houden de grote meestersen ; den anderen selen houden terdendeel de fermerie ende de twee deel de gemeente van den beginnen (3).

Item, de grote meestersen selen deilen hare hof ende elke van hen sal hebben een vierendeel, ende in wies vierendeel dat iet valt te corrigerene dat sal die meesterse berechten bi rade haers prochiaens, eest dat sijs te doene hevet; ende de prochiaen sal manen de huusmeesterse ute wijs huse men de joffrouwe berespt op hare conscientie de waerheit te seggene : maer van groten saken en sal ghene meesterse allene werken : ende ter maent selen de iiii meestersen vergaederen ende vertrecken vore horen prochiaen, wat hen gebrecht.

Item, den costere selen houden de grote meestersen van den gelde vanden stocke of van der offeranden.

Item, den joffrouwe diet misvalt, alse van kint te dragene, eest openbaer, die salmen een jaer ute dien hove doen. Ende eest dat si hare wel proeft, so dat men goet getuge van hare hevet ten ende (4) vanden jare, so salmense weder in nemen, ende heeftse en huus binnen den hove, daer sal si een half jaer buten bliven ende niet ute den hove te comene binnen dien halven jare ende quame si buten den hove verboert si altemale en ware bi al der iiii meestersen rade.

Nota: item, gevalt, dat enege joffrouwe si van quaden geruchte van anderen dingen, daer de gemeente scade bi nemen mach vander beghinagien, ende daer de roekelose (5) ende

(1) uitstel.

(2) iemand.

(3) «hove» werd doorgehaald en vervangen door «beginnen ».

(4j.). einde.

(5) roekelose = roekeloosheid, zorgeloosheid, gebrek aan plichtbesef.

dummescade (1) ende gevolch ane nemen mogen, die joffrouwe sal men berespen eenwerven ende anderwerven, ende en betert si hare dan niet so salmense hastelijke ute worpen, want het es goet den wolf weren eer hi de scape verbidt (2).

Item, gevalt dat eneghe weduwe wille comen int hof te wonene ende heeftse hondert pont wert goets (3), die sal geven x lib. ende heeftse meer so salse en huus timmeren of een half; of coepen, vint sijt int hof; in alselker manieren hof seden te plegene ghelijc anderen joffrouwen : Ende nummermeer kint, noch mach diese hevet daer in te bringene sonder orlof des prochiaens ende der iiiii groter meestersen.

Item, negene beghine en sal gaen inde stat. sonder orlof hare huusmeestersen, noch sonder gesellinne buten der groter poerten vanden hove, noch niegerinchs (4) buten der stad en si bi orlove der groter rneestersen ochte des prochiaens (5), in wiens weke (6) si gevallen es, te berechtene (7) oft des parochiaens.

Item, ware dat sake, dat enege joffrouwe in convente die (8) roekeloes (9) ware of daermen suspitie op hadde van haren gane ochte van hare wandelingen ende men geware werde, datter scade of scande af quame of comen mochte, daer sal de meesterse vanden huus selve mede gaen of de priorinne of en ander joffrouwe, die sijs wale geloeven (10).

Item, gemeinlike en selen gene joffrouwen waken te liken, buten haren hove, en ware of de here of de vrouwe vanden lande storven ende mense dan ontbode of hare prelaet alsoe biscop of hare prochiaen.

Item, so wie dat huse macht (11) ochte coept binnen den hove, hi en machere (12) niemenne inne noch ute doen buten den meestersen (13), noch kint noch suster, noch en genen maech, die hi hevet van rechte.

Item, de. meestersen en selen engeen huus vercoepen sonder horen prochiaen, noch ghene hofstat (14) geven, noch en gene minderen.

(1) dommage, grote schade.

(2) verbijt.

(3) goed dat honderd pond waard is.

(4) nergens.

(5) ochte der prochiaens werd doorgehaald.

(6) wijk.

(7) berichten, kenbaar maken.

(8) die is doorgehaald.

(9) onvoorzichtig, zonder plichtbesef.

(10) betrouwen,

(11) maakt,

(12) mag er,

(13) zonder de meestersen,

(14) plaats.

Item, sowanneer een huus gevalt in des hoefs hant, alse te vercoepene ende sijt dan vercocht hebben, sa sal ene vanden groten meestersen nemen ene goede beghine met hore ute dien selven huse ochte ene andere ende selen dragen xx s. om gebet inden hof van dien gelde, dat hem gevallen es vanden huse, vore der joffrouwen siele : Ende dit selense doen, also dicke alse huse of cameren vercopen ende vore der eere (1) siele daer den hove die almoesene af comt.

Item, gingge enege beghine inde stad, buten orlof, ware dat ware, alwaert te haers vader of moeder huus, die salmen in setten xiii dage of veertinnacht, dat si buten der poerten vanden hove niet en come.

Item, gevalt, dat enege beghine gaet buten der stad, sonder weeten hare huusmeestersen ende der groten meestersen, die sal in sitten ii maende van diere ongehoersamheit : vernemt men oec crancke memaren (2) van hare, so salsijt beteren, na des hoefs ere, ter groter meestersen genaeden.

Item, gevalt dat een pape singget sine ierste misse in de stad van Mechlen of waer dat es, daer sal gaen eene der groter meestersen ende xii siere naester vriende, heeft hi daer mage; ende heeft hi en gene, so sal die grote meesterse nemen die si wille tote xii : Ende wille hem jement iet geven, dat selense hem dragen ende de prochiaen sal met gaen of een hare capellanen.

Item, negene beghine en sal vrouwen achterwaren (3) in kinderbedde.

Item, en gene beghine en sal gaen te brulochten, noch van broedere, noch van sustere, noch van anderen vrienden, alse daer te hoedene der liede goet ende de feeste te besiene.

Item, jegewelke huus meesterse sal in hare convent capittle houden eenwerven de weke, dat es des sundages, eest klein, eest groet, ende hevet mallic anderen (4) iet midaeen (5); ochte hebben hare jonchersen (6) in anderen manieren gedaen jegen de gebode, dat sal si hare pinnen (7) te beteren, eert vore de grote meestersen come.

Item, en gene beghine. die onvredelike onder gemeente van convente es en salmen gedogen, boven datmense biden groten

(1) voor de ziel dergene,

(2) memorien, maren, geruchten.

(3) oppassen, verzorgen,

(4) malkander.

(5) misdaan.

(6) jongere zusters van het convent, tegen de statuten van het convent.

(7) trachten ..

meestersen ende biden prochiaen geproeft ende berespt heeft driewerven ; noch oec te groten geselschap van vriescapen en salmen hen gedoegen, daer de gemeente af ontset mach worden, boven datse de grote meestersen twewerven berespt hebben; men salse sceden (1), ochte de ene, ochte beide ute den hove doen, sunder beiden (2).

Item. De scoliere en selen niet gaen buten der stad, sunder orlof hores prochiaens ende hare scoelmeestersen ende der cantersen ende dat ummer wete ene der groter meestersen (3).

Item. De grote meestersen moeten houden alle daelmoesen huse, daer tsijs toe geset en es (4), met den gemeinen goede van den hove het si van aelmoesenen ochte anders, daerse ons here met versiet.

Item, en ghene beghine en sal lakene maken binnen den hove meer dan x (5) : ende dat sal wesen grau ende wit, ende eest dat syt maect boven dit gebod, so salse verboeren xx s. eenwerf ; doet sijs meer, so salse dlachken altemale verboeren; gevallet hare meer so salmense temale uten hove doen : ende dat gelt, dat hier afcomt, dat salmen leggen ane de quade straten ende ane den muer ende ane de grechte vanden hove.

Item, die joffrouwen, die willen, mogen coep garen maken wit ende grau ende engeen ander.

Item, en gene beghine en sal ingelschewolle (6) vercoepen op de markt, ende vint men, dat sise (7) vercoept, de wolle verboertse te male, ende de helft, die sal hebben sinte rummout (8) ende de ander helft sinte kateline int hof (9).

Item, en gene beghine en sal staen te snede (10) int lakenhuus; maer hore lakene salse vercoepen binnen den hove, ende duet (11) sijs niet ende vernemt ment, so verboer si v S., hoe cleine dat stukke es, ende daer sal de kiste iii s. af hebben.

(1) scheiden, van malkander doen.

(2:) toeven, wachten,

(3) en dat het immer wete een der grootmeestersen.

(4) daar geen cijns of rent toe gezet is; die geen bestaan hebben,

(5) wat er mede bedoeld wordt is niet duidelijk: het getal stukken of de grootte der stukken.

(6) Engelse wol.

(7) sise = zij ze.

(8) Sint-Rombout

(9) Sinte Catherina kerk op het begijnhof.

(10) plaats in de halle, toonbank, waar men laken sneed om te verkopen.

(11) doet.

Item, en ghene beghinen en sal gaen verlesen (1) noch scroeden (2) buten den hove, noch scouden (3) ter verwerien; waer mense vernemt, die salmen insetten een half jaer, ende duet sijs dan meer, men salse ute den hove doen ende niet weder in nemen, sine gelove dat sijs hare hoeden sal.

Item, heeft enege beghine hierlandsche (4) wolle te vercopene, daer salmen hem sessen (5) toe setten van binnen des hoefs, willen si se vercopen, dien den groten meestersen goet selen dunchken ende den prochiaen, so dat si hare broet mogen winnen, ende dander (6) onsen here christus dienen ende der besichet (7) ontberen (8).

Item, en geen man en sal comen wolle slaen binnen den hove ende duet iemen doen, die wolle verboert hi temale op dat ment weet; tgelt salmen doen ten gemeinen orbore vanden hove.

Item, en gene beghine en sal in vastelavonde des avonts ute horen hove gaen eten; geet siere (9) ute, so salmense in setten tote na belokenen paschen, want en voegt der beghinagien niet.

Item, en gene beghine, die gesont es en sal tonsen here gaen, sinen (10) hebbe misse gehoert ende des selves dages ten minsten hare gebiecht.

Item, ute den huse, daer ene ioffrouwe siech leget ende daer men onsen here sal bringen, daer sal al dat convent gemeinlike tote in de kerke gaen, wetensijt, ende ommer selense weder met onsen here keren ter kerken; maer datter genoegh bliven biden sieken.

Item, eest dat enege begine sterft ende hore iet blivet boven hore scout, daer sal de kiste af hebben terdendeel ende cranken de tweedeel. ,

Item, Den scolieren, wie nu stervet, eest dat si so wele (11)

(1) een stof gaan zoeken, uitkiezen.

(2) een stof tot kledingstuk snijden, uitsnijden.

(3) in heet water zetten om te verwen: stof verven. (4) lerlandsche wol.

(5) cijns: daar zal men cijns op zetten in het hof (6) en dan daar...

(7) bezigheid.

(8) missen, derven. Hoe dient die zinsnede verstaan? Wellicht zo: dat zij ontdaan van de bezigheid, die wol te moeten bewerken, Christus vrijelijker kunne dienen.

(9) zij er.

(10) zij en.

(11) veel.

hebben, moeten se geven xii den., ochte vi den. ten minsten, want vore jegelike begine, die hier stervet moeten se vigilien singen : ende die hen jaergetide beset, singen si vigielien ten jaergetide; die hem niet set, doen si dat hen god int herte sent.

Item, wat beginen niet int hof en comt metter ierster clochken savonts, die sal hore meesterse geven ene sepline (1), ende hare prochiaen ene; gevallet hare anderwerf, so salmen se viii dage in doen sitten; ende wilse niet gehoersam sijn, sa clacht men den groten meestersen over hare ende dan doen diese te rade worden.

Item, Dese clochken salmen luden, also lange dat men wel mach gegaen tote onser vrouwen kerke (2), ende vandaer ghekeren tote sente rombouds.

Item, De meestersen en selen gene dinch breken, dat met gemeinen rade es gedaen, eene allene, noch de twee, noch de drie; noch de parochiaen en mach niet allene doen, des (3) hi met den meestersen over een heeft gedragen : dade enege der groter meestersen jegen dit, die moeste die prochiaen corrigeren; ende en war se niet orboerlike, bider meestersen rade ene andere setten.

Nota: dit sijn de pointe die thoeft beghert, dat men houde ghemeinlike : Dat ghene joffrouwe of vrouwe, die woent inden hof, ga buten den hove, omme dachloen te winnene of loen van anderen lieden, want mens noit en plach, alse men den staet hielt ende mens noch nieveren (4) en pleget.

Noch begheret thof, dat gene joffrouwe die woent inden hof, buten en sta ter snede, noch in de halle, noch op de markt; mar binnen den hove sinde, dat si te cope heeft, also mens plach bi miere joffrouwen van Breda.

Voert, dat joffrouwen of vrouwen, die woenen inden hof, en selen werken gheen wollewerc of doen werken binnen den hove en ware (5) te haren clederen, die tamelijc waren, nà den hof; en ware, dat mens hem orlof gave, te werkene bruun ende wit.

Voert, dat men verwandele (6) de cledere, na den staed der beghinagien.

(1) kastijding, boetedoening, scherpe vermaning, disciplien.

(2) O. L. V. over de Dijle,

(3) wat.

(4) nergens,

(5) ten ware het tot haar kleren, die tamelijk zijn moeten naar de gebruiken van het hof.

(6) veranderen.

Voert, dat men ute doe die int hof sitten ende ter beghinagien niet en horen ende niet onderhoerich en willen sijn : ende die thof hebben verboert, na gevoente (1) vanden hove, ende sitten der in jegen thof.

Voert, dat men houde in den hof de gebode, die ordineerde mijn joffrouwe van Breda.

Soe welke beghine, dat claghet maghen ochte vrienden over eneghe sake, die den prochiaen of den meesterscape toe behoert in berechtene (2), die verbort den hof, sonder enech verlaet.

Voert, dat men doe gilden den joffrouwen vanden hove den loen van haren werke te viertiden van den jare, also men plach.

(1) gewoonte, (2) te recht brengen, verhelpen, beslechten.

- o O o -

Jef Van den Bergh

DIGITALE BRONNEN

(1) J.M DUBOIS, De Heerlijkheid Mechelen, <http://www.jemade.be/teksten/Tekst28.pdf>

BIBLIOGRAFIE

A) F. DE RIDDER, 'De oudste statuten van het Mechelse Begijnhof', Handelingen van de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen 39 (1934), 18-29.